

Speech Wouter Koolmees bij uitreiking parlementair jaarboek 2014

1. Inleiding

Dames en heren,
Goedemiddag!

Wat kan een financieel woordvoerder zich nog meer wensen,
dan te mogen spreken bij de aanbidding van het parlementair jaarboek
met de titel: *'Het geld regeert'*!

Toen ik werd gevraagd om hier te spreken,
moest ik direct terugdenken aan een economen-symposium,
waar ik twee maanden geleden te gast was.
Daar was het thema *'luisteren politici wel genoeg naar economen?'*

Tsja, als economen *die* vraag stellen,
terwijl volgens historici *'het geld regeert'*,
dan hebben we volgens mij de zaak mooi in balans.

En ja, dit is wellicht wat kort door de bocht,
Maar toch: *'Het geld regeert'??*
Die titel geeft mij een dubbel gevoel.

Maar daar kom ik zo op.
Allereerst wil ik het Centrum voor Parlementaire Geschiedenis,
hartelijk bedanken voor de uitnodiging
om hier vandaag te mogen spreken.
Als econoom, financieel woordvoerder en oud-medewerker van het
Ministerie van Financiën is het altijd leuk om over geld te praten.

2. Her en der wat turbulentie

Want dames en heren,
We hebben het de laatste jaren veel en vaak over geld gehad.
Dat was niet zonder reden.
Het begon allemaal in één specifieke maand in 2008.

Die maand staat mij persoonlijk nog heel helder voor de geest.
Ik heb het dan over de maand tussen 15 september en 20 oktober 2008.

Ik was toen nog hoofd begrotingsbeleid bij het ministerie van Financiën.

We hadden een goede borrel achter de rug,
om te vieren dat de Miljoenennota voor 2009 weer op tijd af was.
En wat voor Miljoenennota.
Een verwacht begrotingsoverschot,
van 1,2% bbp: ruim €6 mrd.

En de schuld?
Een laagterecord!
Onder de 40% van het bruto binnenlands product.
Sinds 1814, het ontstaan van het Koninkrijk, nog niet voorgekomen!

Maar, het kan verkeren.

Op 15 september 2008,
De maandag voor Prinsjesdag....viel Lehmann Brothers om...
Stress.
Blinde paniek op de beurzen.
Alle vooruitzichten, ramingen en voornemens
Waren geen cent meer waard.
We hadden eerlijk gezegd,
geen idee wat er ging gebeuren.

Maar een kleine maand later,
was de Nederlandse Staat de eigenaar van ABN AMRO.
En weer twee weken later,
waren ING en Aegon met 13 mrd euro gered door de staat.
En stond een garantie van 200 miljard euro klaar voor de banken.

Hoezo het geld regeert?
De politiek moest eerder het geld redden van de ondergang!

In het voorjaar van 2009,
moest Balkenende-IV het Catshuis in
voor een 'Aanvullend Beleidsakkoord'.

Uiteindelijk, toen het stof was neergedaald,
hadden we in 2009 geen begrotingsoverschot van 1%,
Maar een tekort van meer dan 5%.
Was de economie in dat jaar met 3,5% gekrompen,
En was de overheidsschuld alleen maar verder opgelopen.

3. We hebben het zelf gedaan, niet naar anderen wijzen

Dames en heren,
Inmiddels zijn we in Nederland 5 jaar en 50 miljard aan zogenoemde
'tekortverbeterende maatregelen' verder.
Hebben we honderden miljarden aan garantiefondsen voor Eurolanden,
Zijn de Europese begrotingsregels vergaand versterkt,
En is er een Europese Bankenuie opgetuigd,

Ongekend.

Ja!

Het geld regeert?

Je zou het *bijna* gaan denken.

Toch, en dat wil ik vandaag betogen,
is dat in Nederland niet het geval.

Natuurlijk, we hebben onder financiële druk keuzes moeten maken.
En niet altijd op het moment dat dat, economisch of politiek,
het best uitkwam.

We moesten moeilijke maatregelen nemen.

Haakse bochten maken.

Vanwege onze eigen begrotingsregels,

Én om Europese afspraken na te komen.

Worden wij geregeerd door het geld?

Nee. Zeg ik met overtuiging.

We hebben er namelijk zelf voor gekozen.
Die Europese afspraken en onze begrotingsregels,
hebben we zelf opgesteld.

Er zijn ook heel veel partijen,
verantwoordelijk geweest voor de begrotingen.

- VVD, CDA en PVV in Rutte 1
- VVD, CDA, D66, de ChristenUnie en GroenLinks in het Lenteakkoord
- De PvdA kwam daarbij in Rutte II
- En SGP kwam nog bij het Herfstakkoord.

Er is in alle jaren, in het parlement,
een overduidelijke politieke meerderheid geweest,
die doelbewust en rationeel heeft gekozen,
VOOR het handhaven van debudgettaire afspraken.

En dat is niet voor niets.
Politici zijn net mensen.

- Beter onderwijs,
- meer handen aan het bed,
- meer blauw op straat,
- en natuurlijk minder belasting.

De lijst met politieke wensen is eindeloos.

Zoals Odysseus zich aan de mast liet binden,
en de oren van zijn roeiers dichtstopte met was,
om het verleidelijke gezang van de Sirenen te weerstaan,
Zo hebben politici *zelfbinding* nodig
om de verleidingen te weerstaan.
Zonder die zelfverkozen financiële binding,
zou het geld pas echt regeren

Hier kunnen de Grieken, Ieren, Spanjaarden en Portugezen over meepraten.
Deze landen zijn allemaal speelbal geworden van de financiële markten.
Ze hadden hun lot niet meer in eigen handen.
En werden inderdaad geregeerd door het geld.
En werden ze inderdaad geregeerd door het geld.

4. Logisch dat het beeld bestaat dat het geld regeert

Dames en heren,
dat in Nederland bij veel mensen wél het beeld leeft,
Dat het geld regeert, vind ik wel logisch.
Veel politieke keuzes gaan over geld.
Over het verdelen van schaarse middelen.
Over investeren of juist bezuinigen.

En, een vraag die veel mensen vergeten,
Betalen we zelf de rekening,
Of schuiven we die door naar volgende generaties?

Keuzes waarmee nooit iedereen tevreden is.
Mensen hebben onverenigbare wensen.

Ik wil dit illustreren met onderzoek van het Sociaal en Cultureel
Planbureau.

In juni 2014 vond 50% van de Nederlanders nog,
dat er bezuinigd moet worden op de overheidsuitgaven.
slechts 12% was daar tegen..

Waarop willen mensen dan bezuinigen?

Het zal u niet verrassen:

- Ontwikkelingssamenwerking,
- Kunst en cultuur,
- Integratie.
- En verrassend genoeg: internationale militaire missies. Defensie dus.

Maar ja, bij elkaar is dat nog geen 5% van de begroting.

En dan was dit onderzoek uit juni,
dus voor de ramp met de MH-17, voor IS en Gaza.

Als we de wens om op defensie te bezuinigen nu negeren,
Dan houden we nog 1,5% van de begroting over waar mensen in
meerderheid op willen bezuinigen.

Daar staat tegenover, dat
85% meer geld wil voor werkgelegenheid,
77% wil meer geld voor de zorg
en 73% voor onderwijs.
Dat zijn al verreweg de grootste posten op de begroting.
Met alles wat we per jaar aan cultuur uitgeven,
kunnen we bijvoorbeeld nog geen week de zorg betalen.

Mensen willen ook meer geld voor veiligheid op straat.
Voor waterbescherming,
Voor mobiliteit.

Dan hebben we het over zo'n 80% van de begroting,
Waarvan mensen aangeven dat er een tandje bij moet.

Kortom: mensen willen bezuinigen,
en minder belastingen,
maar als het concreet wordt,
moet de overheid juist meer uitgeven,

Met zulke tegenstrijdige voorkeuren,
is iedereen teleurgesteld in de keuzes die in dit huis worden gemaakt.
Dan ontstaat al snel de indruk, dat het geld regeert.

5. Bij te veel geld, wordt juist te weinig geregeerd.

Maar, dames en heren, voor Nederland zou ik het vandaag willen
omdraaien.
Zeker in de recente politieke geschiedenis, wordt er *bij te veel geld, juist te
weinig geregeerd.*

Paars-II, waarin het geld tegen de plinten klotste,
had niet de hervormingsdrift van Paars-I.
Ook Balkenende-IV zwom in het geld.
Gevolg: alle belangrijke hervormingen werden vooruit geschoven.

- Het verhogen van de pensioenleeftijd,
- Het beperken van de hypotheekrenteaftrek,

- Het moderniseren van de WW en het ontslagrecht,

Maar ja, er was dan ook een overschot op de begroting.

Ik ben er van overtuigd,
dat Nederland veel beter door de crisis was gekomen,
als de hervormingen die het afgelopen jaar het parlement zijn gepasseerd,
al ruim voor de crisis waren doorgevoerd.

De paradox is echter,
dat grote hervormingen nooit plaatsvinden als de zon schijnt.
De politiek gaat pas iets doen als de wal het schip keert.
Maar dan is de klap des te harder.
En wordt de onzekerheid in de maatschappij weer extra vergroot.
Juist op een moment dat er behoefte is aan zekerheid.

Dames en heren,
Door de crisis werden hervormingen noodzakelijk.
De zelfbinding via begrotingsregels en Europese afspraken,
creëerde zo veel druk, dat partijen over hun korte-termijnbelang durfden
heen te stappen.

De lijst met hervormingen die dit kabinet realiseert,
met steun van de constructieve oppositie,
is indrukwekkend.
De AOW-leeftijd, de hypotheekrenteaftrek, de woningmarkt, de langdurige
zorg, de WW en het ontslagrecht.

Allemaal onderwerpen waarvan al jaren wordt gezegd dat het anders moet.
Dat het simpelweg niet houdbaar was.
Ik noem het: het wegwerken van het achterstallig onderhoud.

Dames en heren,
Achterstallig onderhoud.
Niet meer en niet minder.
Mijn stelling is dan ook dat hervormen, ook de komende jaren,
zelfs als het economisch en budgettair beter zou gaan, een noodzaak blijft.

Want de wereld om ons heen verandert continu.

- Door innovatie en technologische ontwikkelingen;
- Door demografische ontwikkelingen;
- En doordat maatschappelijke opvattingen veranderen

Sommige veranderingen gaan langzaam,

Vooral de demografische.

In 1900 woonden er 1,5 miljard mensen op onze planeet.

Nu zijn het er meer dan 7 miljard.

Andere veranderingen gaan sneller.

Internet is nog geen 20 jaar breed beschikbaar.

Nu doen we niet anders dan internetten, e-mailen, en twitteren.

We bestellen taxi's via Uber,

delen huizen via AirBnb.

En de 3d-printer staat nog maar in de kinderschoenen,

maar nu kunnen we er al menselijke schedels mee maken.

Ik ben benieuwd wat de toekomst brengt.

Maar al dit soort ontwikkelingen,

zijn van grote invloed op

hoe we kunnen, en hoe we willen leven.

We moeten verandering dan ook niet zien als een bedreiging,

Maar als een 'fact of life'.

Daar moeten we ons als samenleving op aanpassen.

Hervormen om problemen te voorkomen,

en toekomstbestendig te worden

Want veel beleid is historisch verklaarbaar,

maar voor de toekomst onhoudbaar.

Ik ben er van overtuigd,

dat een kabinet met goede plannen,

altijd op een meerderheid in de Kamer kan rekenen.

En dat zal nodig zijn.

Want uiteindelijk regeert niet het geld,
Maar beslist het parlement.

Dames en heren,
Tot zover het betoog van de politicus Wouter Koolmees.
De politicus die graag aan de knoppen wil zitten.
Of op z'n minst die indruk wil wekken.

Maar nu wil ik even vertrouwelijk van gedachten wisselen.
Dit blijft toch wel onder ons?

Want als oud-financiënambtenaar Wouter Koolmees weet ik wel beter
Die weet dat veel van de hervormingen, voortkomen uit

- de brede heroverwegingen uit 2010,
- Of de begrotingsregels van Gerrit Zalm,
- Uit de adviezen van de Studiegroep Begrotingsruimte,

Ook als onderhandelaar bij de verschillende akkoorden, Kan ik hier over
meepraten.

De varianten, de budgettaire ruimte of, zoals dat zo mooi wordt genoemd,
"de plaat" komen uit de koker van Financiën.

Financiën-ambtenaren laten politici in de waan dat ze regeren, maar
ondertussen...

Zou het geld dan toch regeren?

Ik ga zelf weer twijfelen

Dames en heren,
Ik wil de redactie en de auteurs van het Jaarboek van harte feliciteren met
hun nieuwste jaarboek.

Het is smullen voor mensen met interesse in financiën en politiek.

Ik neem vast de vrijheid om u te attenderen op één artikel.

Een gedetailleerd inkijkje door Alexander van Kessel in de discussies
tussen minister Zalm en minister Ritzen over de onderwijsbegroting.

Voor mij als oud-Financiën ambtenaar erg herkenbaar,

Voor u als geïnteresseerd politiek volger, erg leerzaam.

Ik wens u veel leesplezier.

